

NYÁRFATERMESZTÉS A BÁTYAI PIROS PAPRIKA MgTSZ-BEN*

DEÁK ISTVÁN

főagronómus

Bátya Mgtsz

Dr. SIMON MIKLÓS

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, tudományos főmunkatárs

ERTI, Kecskemét

A bátyai Piros Paprika MgTSZ jellegzetes termesztési tájegységben, a kalocsai fűszerpaprika termesztési körzet centrumában helyezkedik el. Nem kimondottan erdőgazdálkodással foglalkozó nagyüzem, hanem inkább a zöldség- és fűszernövények termesztése jellemzi. Gazdálkodásának legfontosabb mutatói:

Összes földterület	2 549 ha
ebből: közös szántó	1 985 ha
erdő	187 ha
Dolgozó tagok száma	481 fő
Közös vagyon	146 727 mFt
Termelési érték	102 380 mFt
Árbevétel	109 540 mFt
Nyereség	17 500 mFt
Bruttó jövedelem	37 000 mFt
1 ha-ra eső nyereség	8 750 Ft/ha

Annak ellenére, hogy az erdőterület mindössze 187 ha, a Termelőszövetkezet önálló ágazatként kezeli és irányítja. Az erdőterület összefüggő ártéri erdő. Jó termőhelyi adottságai miatt nyár- és fűztermesztésre igen alkalmas terület. Termőhelye alacsonytól magas fekvésig terjedő öntéstalaj, homokos iszap. Mezőgazdasági művelésre alkalmatlan terület.

A termőhely belterjes hasznosítása a TSZ erdőgazdálkodásában is megnyilvánul. Az erdőgazdálkodás mind korszerűbb tétele' új fajták és technológiai eljárások bevezetése népgazdasági érdek, de egyúttal a Termelőszövetkezet érdeke is. A korszerű erdőgazdálkodás megvalósításának alapfeltétele egyrészt a hazai erdészeti tudományos kutatás előrehaladása, a kísérletek beindításának lehetővé tétele, másrészt az erdőgazdálkodás célját szolgáló tudományos kutatási eredmények gyors gyakorlati bevezetése.

Ilyen indoklásból és megfontolásból kiindulva a Termelőszövetkezet és az Erdészeti Tudományos Intézet között nyár- és fűztermesztés terén már

* Az Erdészeti és Faipari Tudományos ülésen 1980. február 28-án elhangzott előadás.

15 éve szoros kapcsolat, együttműködés áll fenn. Ez idő alatt a TSZ területén összesen 61 ha-on különböző klón- és fajtaösszehasonlító, nevelővágási és technológiai kísérlet létesült. Ebben a kísérletsorban szerepel a magyar—jugoszláv klónkísérlet is, amely a két ország közötti erdészeti együttműködés keretében jött létre. A klón- és fajtaösszehasonlító kísérletekben mintegy 140 nyár- és fűzklón, a technológiai, termesztési kísérletben az 'I—214' olasz nyár és óriás nyár található. A hasznos és eredményes kapcsolat alapján 1978-ban a TSZ és az ERTI együttműködési szerződést kötött nyár- és fűzkísérleti komplexum kialakításával kapcsolatban.

A kísérletsorozatról néhány vizsgálati eredményt a következők szerint tartjuk célszerűnek ismertetni:

Megfelelő ültetési hálózat, fajta és ültetési anyag meghatározása céljából kísérlet létesült 7,5 ha területen, középmező fekvésű nyers öntéstalajon, iszapos homokon 1966 tavaszán.

Előzetes bozótirtás, nád- és aljnövényzet letakarítás, szórvány tuskók és fák kitermelése után 70 cm mélyforgatás következett 1965 őszén, majd ezt követte a gödrös ültetés 50—60, illetve 80—100 cm mélyen.

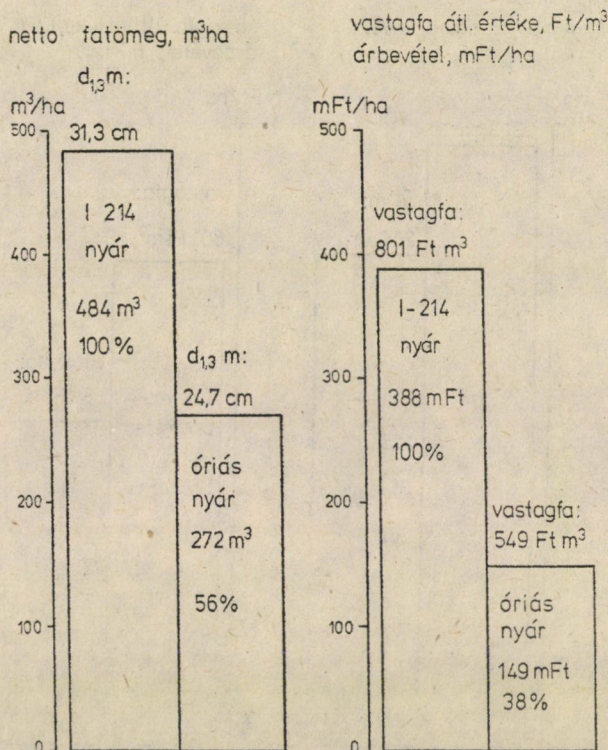
A felhasznált ültetési anyag fajtája, minősége, alkalmazott ültetési hálózata és a nevelővágások száma a következő:

Ültetési anyag kora, fajtája	Ültetési hálózata m	Parcella nagysága ha	Nevelővágások száma
2/3 é. 'I—214' nyár	6×6	0,70	—
2/3 é. 'I—214' nyár	6×3	0,70	1
1/1 é. 'I—214' nyár	3×3	0,35	2
Simadugv. 'I—214' nyár	3×3	0,35	2
1/1 é. óriás nyár	3×3	0,35	2
Simadugv. óriás nyár	3×3	0,35	2

Az ismétlések száma: 3.

Fatermési vizsgálata törzsenkénti felvétel alapján meghatározott átlagfák kidöntésével és elemzésével, háromszori ismétlés alapján történt. A vizsgálati eredményekből az látható, hogy a termőhelyen kívül a fajtának, a hálózatnak, az ültetési anyagnak milyen nagy hatása van a fatermés és az értékhozam alakulására. Az értékhozam, vagyis az árbevétel meghatározása a MÉM 1980. I. 1. feladóállomási árjegyzékből kialakított tömellelti ár alapján történt. A vizsgálatok 14 éves korra vonatkoznak.

Vegyük sorba ezeket a befolyásoló tényezőket:

1. ábra. A fajta hatása a nyárültetvény fatermésére és értékhozamára. Kor 14 év

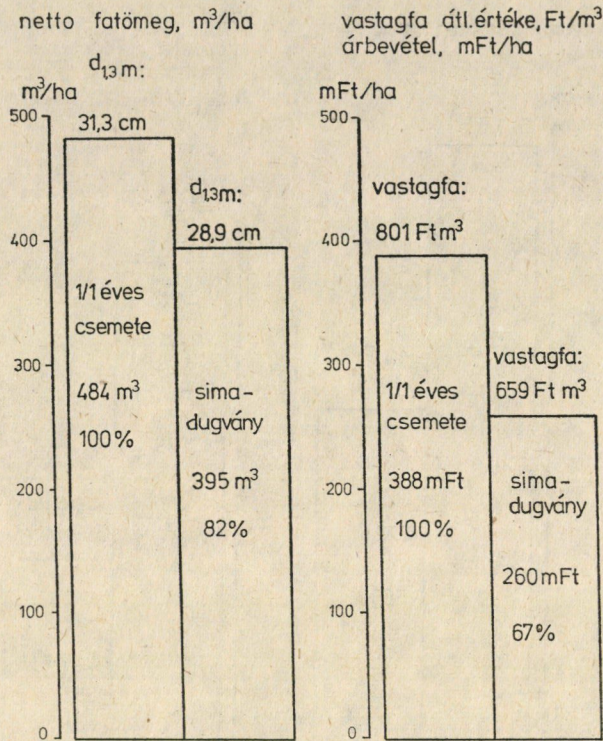
A fajta hatása

A vizsgált időszakban a kis növőtérrel ültetett 'I—214' nyár mellmagassági átmérője 31,3 cm, ha-onkénti fatömege 484 m³, ha-onkénti árbevétele 388 mFt, vastagfa átlagos pénzértéke 801 Ft/m³. Ezzel szemben az óriás nyár mellmagassági átmérője 24,7 cm, ha-onkénti nettó fatömege 272 m³ (az 'I—214' nyárnak 56%-a), ha-onkénti árbevétele 149 mFt, vagyis az 'I—214' nyárnak 38%-a. Vastagfa átlagos pénzértéke 549 Ft/m³ (1. ábra).

A vizsgálati eredmények, de az üzemi erdősítések is világosan mutatják, hogy hullámtéri, ártéri termőhelyeken az óriás nyár termesztésével — a nagyarányú kéregfekély károsítás miatt is — fel kell hagyni, helyét más, elismert klónnal célszerű felcserélni.

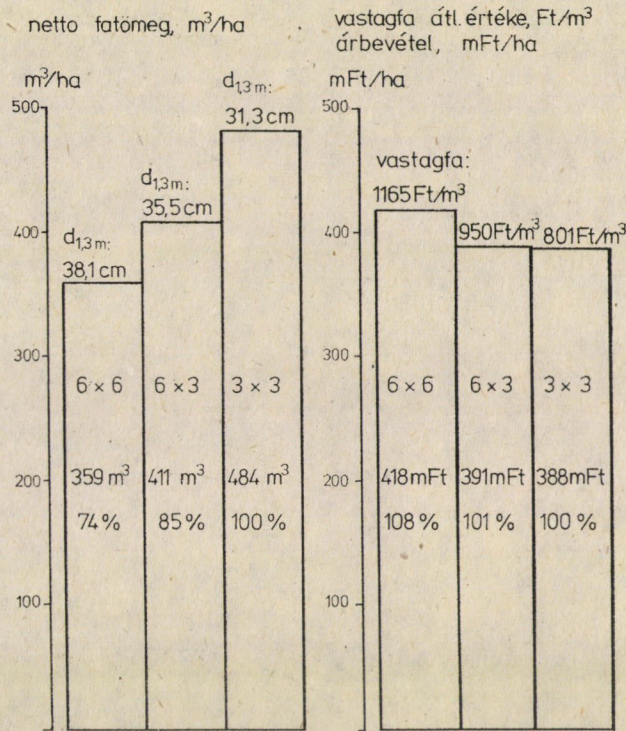
Az ültetési hálózat hatása

A különböző ültetési hálózatnak, növőtérnek is nagy szerepe van a fatermés és értékhozam alakulásában (2. ábra). Minél nagyobb a növőtér, annál vastagabb a mellmagassági átmérő, de annál kisebb a ha-onkénti nettó fatö-

2. ábra. Az iltetési hálózat hatása az 'I-214' nyárültetvény fatermésére és értékhozamára. Kor 14 év

meg. Értékhozam szempontjából a sorrend fordított, vagyis a legmagasabb árbevételt és köbméterenkénti legmagasabb vastagfa átlagárat a nagy növtérű és legkisebbet a kis növtérű nyáras hozott létre. Ez a különbség főleg a köbméterenkénti vastagfa átlagértékben mutatkozik. A ha-onkénti árbevétel értékelése már nem ad ilyen nagy eltéréseket, a közepes és kis növtérű iltetvény ha-onkénti árbevétele közel azonos. A vizsgálati eredményekből megállapítható, hogy jó termőhelyen, öntéstalajon mind a három növtér célszerűen alkalmazható és megválasztása a termelési céltól függ. Ha nagy fatömeg és alacsonyabb rendű választék termelése a fő cél, akkor a kis növtér, ha elsősorban a magasabb rendű választék előállítás a kitűzött cél, akkor a nagy növtér alkalmazása is lehet célszerű. Amennyiben nem célállományok létesítése a fő cél, akkor a közepes növtérű iltetvények, egyszeri nevelővágással adják a legbiztonságosabb eredményt.

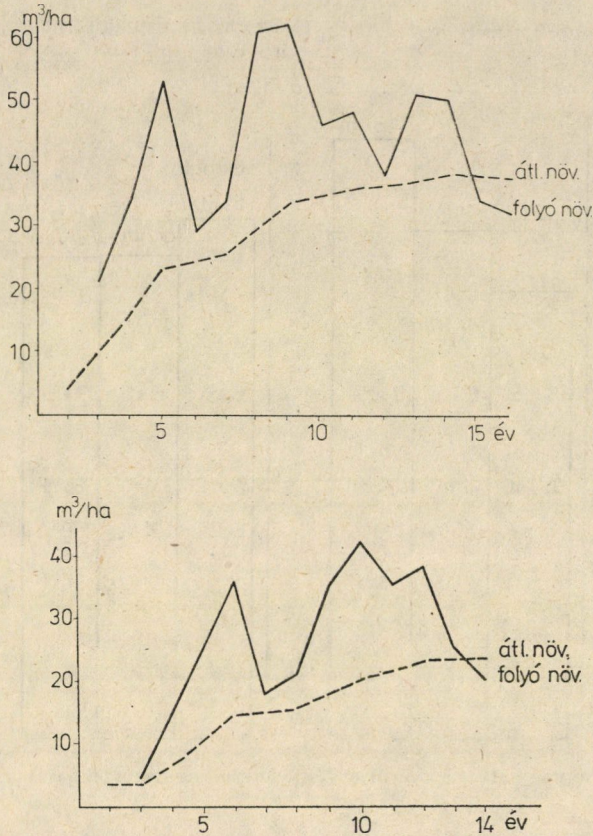
3. ábra. Az ültetési anyag hatása a nyárültetvény fatermésére és értékhozamára. 'I-214' nyár. Kor 14 év

Az ültetési anyag hatása

Az ültetési anyag is nagymértékben befolyásolja az eredményesség alakulását. A 3. ábra adatai azt bizonyítják, hogy hullámtéri termőhelyen még a legintenzívebb gazdálkodás esetén sem célszerű simadugvánnyal erdősíteni, mert a csemete és a simadugvány ültetési anyag közötti árkülönbség csak jelentéktelen töredéke annak az értéknek, amennyi a ha-onkénti nettó fatömegük (484 m³ és 395 m³), illetve a ha-onkénti árbevételük (388 mFt és 260 mFt) között mutatkozik.

A különböző növőterű I-214 és óriás nyáras folyó- és átlagnövedék növekedésment alakulásából az optimális *vágáskor* jól meghatározható.

A *kis növőterű* I-214 nyárasban a 4. ábra szerint a folyónövedék görbéje az átlagnövedéket 15 éves korban metszi. Az átlagnövedéke 15 éves korban 38 m³/ha értékkel kulminál. A ha-onkénti bruttó fatömege 569 m³. Ezután a folyónövedékben erős visszaesés várható. Optimális vágáskora tehát 15 év körül állapítható meg.

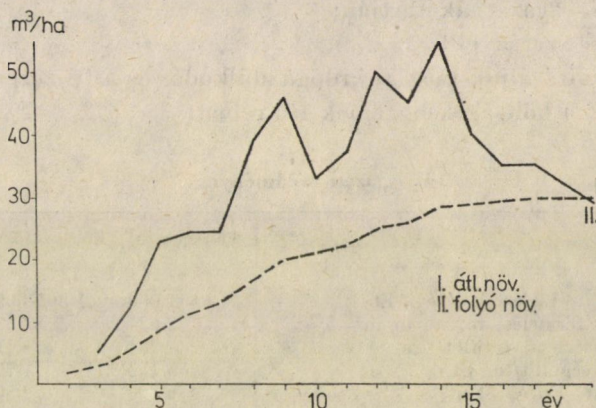
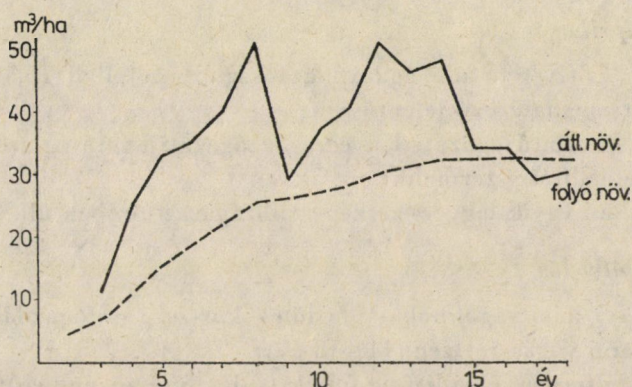
4. ábra. Kis növeőterű 'I-214' és óriás nyár folyó- és átlagnövedéke

Tizenkétéves korban a második nevelővágás előtt a folyónövedék szintén nagyon megközelítette az átlagnövedéket. Amennyiben a termelési cél vékony választékok előállítására, a 12 éves vágáskor is indokolt lehet. Tizenkétéves korban a II. nevelővágás előtt a nagy törzsszám miatt (657 db/ha), a ha-onkénti bruttó fatömege 434 m³, az átlagnövedéke 36,2 m³, az átlagos mellmagassági átmérője pedig 27,8 cm volt.

Az óriás nyár esetében az optimális vágáskor már most bekövetkezett, vagyis 14 éves korban vágásérett lett. Ha-onkénti bruttó fatömege 321 m³, átlagnövedéke pedig 22,9 m³.

Nagyobb ültetési hálózat alkalmazása esetén a vágáskor is nagyobb lesz (5. ábra), és pedig:

— a közepes növeőterű I-214 nyárültetvényben az optimális vágáskor 16 év körül állapítható meg, amikor is ha-onkénti 523 m³ bruttó fatömeg és 32,7 m³ átlagnövedék várható,

5. ábra. Közepes és nagy növényterű 'I—214' nyár folyó- és átlagnövedéke

— nagy növényterű I—214 nyárültetvényben az optimális vágáskor két évvel kitolódik, azaz 18 éves korban várható. Ebben a korban ha-onként 540 m³ bruttó fatömegre és 30 m³ átlagnövedékre lehet számítani.

Az elmondottakból megállapítható, hogy a nyárfatermesztés új technológiai irányelveinek alkalmazása, illetve szigorú betartása esetén a vágáskor jelentős mértékben, éspedig: 14—15, illetve 16 és 18 éves körüli korra lecsökkenthető és ugyanakkor a fatömeg- és értékhozam nagy mértékben növelhető.

A már 14 éves többi ERTI kísérlet, de az ERTI irányítása alatt álló egyéb üzemi nyárasok is ehhez hasonló, vagy közel álló eredményt mutatnak.

A TSZ erdőgazdálkodásának eredményét a Termelőszövetkezetre speciálisan jellemző fűszerpaprika ágazattal versenyeztetve mutatjuk be, egyben szeretnénk képet adni arról is, hogy a Termelőszövetkezet összesenjéből milyen súllyal részesedik az erdő. Az összehasonlító értékelésre szokatlan módon kerül sor, mert két egészen más jellegű ágazatról van szó, éppen ezért legjellemzőbb sajátosságai a következők:

Fűszerpaprika

- legnagyobb árbevételt adó ágazat, az össz-árbevételből 16,5%-kal részesedik, tehát meghatározó jelentőségű;
- magas költségszintű ágazat, lényeges az ágazati nyereség szempontjából;
- féltermék előállításiig termelik;
- a köztudatban egyik legversenyképesebb ágazat hírében áll.

Erdőgazdálkodás

- jó termőhelyi adottságokból — de főleg korszerű erdőgazdálkodásból — adódóan korai vágásérettség (14—18 év);
- a termelés féltermék előállításiig folyik (saját fűrészüzemben);
- a tsz-ek általában nem ismerik vagy közömbösek a jövedelmi színvonalára iránt, mellékes ágazatnak tartják;
- energia igénye szerényebb.

Ezek után vizsgáljuk meg az erdőgazdálkodás és a fűszerpaprika ágazat jövedelmezőségét a költségek-hozamok tükrében:

I. Ágazati eredményig

	Fűszerpaprika	Erdőgazdálkodás
Összes termelési költség, Ft	10 431 000	1 805 000
Összes termelés, to, nettó m ³	2 024	3 768
Évi kitermelt terület, ha	231	11,7
Önköltség, Ft/to, Ft/m ³	5 153	479
Átlagár, Ft/to, Ft/m ³	6 500	950
Összes árbevétel, Ft	13 156 000	3 580 000
Ágazati eredmény össz., Ft	2 725 000	1 775 000
Ágazati eredmény, Ft/to, Ft/m ³	1 347	471
Ágazati eredmény, Ft/ha	13 360	151 709 : 16
		év
		= 9482

II. Féltermék előállításáig

	Fűszerpaprika	Fafeldolgozás
Összes termelési költség, Ft	14 451 603	3 030 057
Összes árbevétel, Ft	17 958 688	6 809 377
Ágazati eredmény össz., Ft	3 507 085	3 809 320
Összes termelés, to, m ³	344	1 415
Önköltség, Ft/to, Ft/m ³	4 974	2 141
Ágazati eredmény, Ft/to, Ft/m ³	10 186	2 692
Ágazati eredmény, Ft/ha	15 278	20 348
Ágazati eredmény TSz átlag, Ft/ha		8 750

A költségelemzésből az a végkövetkeztetés vonható le, hogy az erdőgazdálkodás lényegesen kisebb költségszinttel képes az intenzív gazdálkodást

igénylő fűszerpaprika ágazattal versenyben maradni, illetve attól magasabb eredményt is létrehozni.

A feldolgozás után kapott nyereség az ágazati nyereséghez viszonyítva a fűszerpaprikánál alig emelkedett (28,6%-os emelkedés), míg a fafeldolgozás esetében 114,5%-os a nyereségtöbblet.

A termelőszövetkezet szempontjából sem mindegy, hogy évről évre 14—15 mFt költséget használ fel a fűszerpaprika érdekében ahhoz, hogy évenként minimális nyereséghez jusson. Az erdőgazdálkodás és a fafeldolgozás ezzel szemben messzemenően kisebb termelési költséggel is képes nyereségben többet produkálni olyan termőhelyen, amely mezőgazdasági hasznosításra — a gyakori árvíz borítás miatt — teljesen alkalmatlan.